

Arviointikertomus 2024: Aluehallituksen lausunto

Valmistelija: Sami Mäenpää, hyvinvointialuejohtaja

Tarkastuslautakunta: Kainuun hyvinvointialue käy vuosittaiset toiminnan ja talouden ohjausneuvottelut valtioneuvoston edustajien kanssa. Valtionvarainministeriön johdolla sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö tukevat ja seuraavat hyvinvointialueen toiminnan vaikuttavuutta, taloudellisuutta ja tuloksellisuutta sekä ohjaavat hyvinvointialueen järjestämistehtäviä strategisella tasolla valtioneuvoston asettamat valtakunnalliset strategiset tavoitteet huomioiden. Ministeriöt antavat tarvittaessa hyvinvointialueelle järjestämistä ja taloutta koskevia toimenpidesuosituksia. Kainuun hyvinvointialueen ja valtioneuvoston välinen neuvottelu on pidetty 31.10.2024. Ministeriöiden antamat toimenpidesuosituksukset Kainuun hyvinvointialueelle olivat:

- Alueen on nopeutettava muutosohjelman toimeenpanoa ja varmistettava kustannusvaikutusten saavuttaminen talouden tasapainottamiseksi.
Seuranta: Muutosohjelman toimenpiteiden toteutuminen ja muutosohjelman kustannusvaikutusten kehitys (tavoite/ennuste/toteuma) puolivuositaisen seurannan perusteella.
- Alueen on parannettava perusterveydenhuollon yhdenvertaista saatavuutta palvelutarpeen ja väestömäärän suhteen kustannusvaikuttavampaan suuntaan.
Seuranta: Hoitoonpääsy (alueen varmistettava tietojen luotettavuus), perusterveydenhuollon kustannukset.
- Alueen on nostettava Kainuun keskussairaalan tuottavuutta.
Seuranta: Erikoissairaanhoidon kustannukset.

Sisäministeriön syksyllä 2023 antamat toimenpidesuosituksukset ovat voimassa vuosina 2023–2026:

- Alueen on jatkettava toiminnan uudistamista.
- Onnettomuuksien määrää tulee vähentää tehokkaasti ja tulipalojen määrä tulee puolittaa vuoteen 2030 mennessä. Hyvinvointialueen tulee onnettomuuksien ehkäisytyössä kiinnittää huomiota laadun ja vaikuttavuuden vahvistamiseen.
- Hyvinvointialueen tulee parantaa toimintavalmiutta alueella toimintaympäristön riskejä vastaavalle tasolle.
- Hyvinvointialueen pelastustoimien tulee varmistaa, että väestönsuojeluun varautumiseen kohdennetut resurssit ja osaaminen ovat riittävät ja suuntautuvat lakisääteisten tehtävien toteuttamiseen.
- Hyvinvointialueen tulee kiinnittää erityistä huomiota pelastusalan työhyvinvointiin ja työturvallisuuteen.

Miten ministeriöiden antamat viimeisimmät toimenpidesuosituksukset ja niiden seuranta on tarkoitus huomioida ja toteuttaa?

Vastaus: Erityisesti STM:n toimenpidesuosituksissa korostetaan kustannusvaikuttavuuden merkitystä. On huomioitava, että hyvinvointialueen ja ministeriöiden välinen neuvottelu käytiin 10/24, jolloin TP24 ei ollut vielä tiedossa eikä näin ollen myöskään Kainuun merkittävästi parantunut taloudellinen asema

alijäämän osalta. Tämä huomio ei poista kustannusvaikuttavuuden merkitystä, mutta korostaa erityisesti muiden tavoitteiden tärkeyttä kustannusvaikuttavuuden rinnalla. Hyvinvointialueen järjestämissuunnitelman 4. aalto hyväksyttiin aluehallituksessa 20.1.2025. Järjestämissuunnitelman 4. aallon sisältö on pitkälti koonti aikaisemmista aalloista, jonka lisäksi on kiinnitetty erityistä huomiota toimeenpanoon ja aikataulutukseen. Kyseisen aallon toimenpiteet ja tavoitteet on suunniteltu erityisesti ministeriöiden neuvotteluiden toimenpidesuosituksia silmällä pitäen. Keskeiset ohjelman tavoitteet ovat:

- organisaatio- ja johtamisjärjestelmän kokonaistarkastelu
- terveydenhuollon kokonaistuloksellisuuden parantaminen
- toimiva palveluverkko ja palvelujen tuotantotavat
- yhdyspinta- ja sidosryhmäyhteistyö

Tavoitteiden osalta voi jo tässä vaiheessa todeta, että organisaatorakenteen muutokset ovat toteutuneet kevään 2025 aikana, sairaalan johtamisen tunnistetut ongelmat ovat myös ratkaistu ja palveluverkkoon mahdollisesti kohdistuvat muutokset ovat valmistelussa. Yhdyspintatyön valmistelu etenee myös aikataulussa. Näillä perusteilla on mahdollista todeta, että sekä toimeenpano että aikataulutus ovat toteutumassa alkuperäisen suunnitelman mukaisesti, jolloin myös ministeriön toimenpidesuosituksiin kyetään vastaamaan syksyn 2025 neuvotteluissa.

SM:n pelastustoimea koskevat suositukset koskevat vuosia 2023–26. Systemaattinen ja tavoitteellinen työ on Kainuun hyvinvointialueen pelastustoimessa käynnissä ja tähtää valtakunnallisten tavoitteiden täyttämiseen. Toimintavalmiuden parantamisen osalta Kajaanin uusi pelastuslaitos Vimpelinlaaksossa parantaa toimintavalmiutta erityisesti aikaisemmin ongelmallisiksi todettujen riskiruutujen osalta Kajaanin kaupunkialueella. Väestönsuojelun kohdalla geopoliittinen tilanne ja muuttunut toimintaympäristö ovat vauhdittaneet suunnittelu- ja valmistelutyötä.

Yhteenvetona voi todeta, että ministeriön antamat toimintasuositukset tavoitteineen on huomioitu toiminnan suunnittelussa ja tavoiteasetannassa. Seuranta toteutuu johtoryhmätyöskentelyn yhteydessä.

Valmistelija: Sami Mäenpää, hyvinvointialuejohtaja

Tarkastuslautakunta: Pohjois-Suomen YTA-alueen yhteisarvioinnissa tuli esille mm., että YTA-yhteistyö on vahvasti Pohteen koordinoimaa YTA-sopimuksen mukaisesti. Yhteistyössä on korostunut terveyspalvelut ja erikoissairaanhoito. Yhteistyö on ollut enimmäkseen normaalia verkostoyhteistyötä ja verkostotukea, kuin YTA-tavoitteiden edistämiseksi tehtyä tavoitteellista työtä. YTA-sopimuksen tavoitteiden etenemistä ei ole johdettu tehokkaasti, jotta se olisi johtanut riittäviin käytännön toimenpiteisiin ja että eri työryhmät olisivat voineet edistää YTA-sopimuksen tavoitteita.

Pohjois-Suomen YTA-alueen tarkastuslautakuntien yhteisarvioinnin suosituksena on mm., että YTA-sopimuksen tavoitteiden edistämiseksi määritellään selkeät vastuuhenkilöt ja luodaan toimintamalli tavoitteiden toteutumisen seurantaan, mittaamiseen ja raportointiin. YTA-yhteistyön kehittämistarpeita ja -mahdollisuuksia kartoitetaan aktiivisesti sekä tehdään rohkeasti uusia aloitteita, jotta YTA-yhteistyöllä saadaan tehostettua työnjakoa, toimintaa ja palveluita sekä kustannusvaikuttavuutta.

Vastaus: YTA-yhteistyö on toteutunut vuoden 2025 osalta edelleen Pohteen koordinoimana. Vastuuhenkilöiden joukkoa ei ole laajennettu ja toiminta on perustunut verkostomaiseen yhteistyöhön. Toiminnan kehittämiseksi on kuitenkin tehty laajoja ulkopuolisia arviointoja niin tietohallinnon ja tietojohtamisen kuin YTA-konttorinkin osalta. Loppuvuoden 2025 aikana on tarkoitus löytää yhteiset tavoitteet ja raamit YTA-konttorin tulevaisuudelle. Samoin Tervia-osuuskunnan toiminnan sisältöön on kohdistunut muutospaineita, joista ei kuitenkaan vielä ole päästy yhteiseen näkemykseen YTA-alueen hyvinvointialueiden välillä. Hyvinvointialueen tavoitteena on tehdä nyt ja jatkossa YTA-alueella vahvaa bilateraalista yhteistyötä, jolloin on olennaista, että yhteistyöstä hyötyvät molemmat tai kaikki yhteistyön eri tahot.

Valmistelija: Sami Mäenpää, hyvinvointialuejohtaja

Tarkastuslautakunta: Valtionvarainministeriön ohje hyvinvointialueen talousarvion ja taloussuunnitelman laatimisesta mukaan talousarvion ja taloussuunnitelman liitos hyvinvointialuestrategiaan tulisi olla kiinteä ja niihin otettujen tavoitteiden tulisi olla hyvinvointialuestrategiaa toteuttavia. Tavoitteet tulisi asettaa siten, että ne kattavat hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevat tehtävät ja ovat toteutettavissa niihin osoitetuilla voimavaroilla.

Tavoitteita asetettaessa tulisi kiinnittää erityistä huomiota niiden saavuttamisen todennettavuuteen. Tavoitteiden todennettavuutta ja mitattavuutta vaikeuttaa huomattavasti muun muassa tavoitteiden asettaminen liian yleisellä tasolla. Lähtökohtaisesti kaikki aluevaltuuston talousarviossa asettamat tavoitteet ovat sitovia siten, että ne on tarkoitettu toteutettavaksi.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten tavoitteiden (2023–2026) seurannassa käytettäviä mittareita on osin huomioitu Kainuun hyvinvointialueen talousarvioissa 2024 ja 2025. Valtakunnalliset mittarit olisivat käytettävissä laajemminkin Kainuun hyvinvointialueen organisaatiotason strategisten tavoitteiden seurannassa. Esim. strateginen linjaus: ”Toimimme kestävän tehokkaasti”, tavoite: ”Toiminta ja talous ovat tasapainossa”, seurantaan valtakunnan mittareista olisivat soveltuvia: ”Kertynyt yli- / alijäämä, euroa / asukas” ja ”Vuosikate, % poistoista”.

Tarkastuslautakunta toteaa, että strategisille tavoitteille ei ole kaikilta osin asetettu konkreettisia tavoitearvoja tai valideja mittareita, jotta strategisten tavoitteiden toteutumista hyvinvointialuetasolla voitaisiin seurata.

Vastaus: Hyvinvointialueiden strategisten tavoitteiden mittaaminen ei ole valtakunnallisesti harmonisoitua. 9/25 perustettiin THL:n johtama työryhmä valmistelemaan yhteistä mittaristoa hyvinvointialueiden käyttöön. Työryhmässä on kaksi hyvinvointialuejohtajaa mukana varmistamassa hyvinvointialueiden viitekehyksen toteutumisen ja allekirjoittanut on toinen mukaan valituista hyvinvointialueen johtajista. Tämän työryhmätyön lisäksi on alkuvuoden aikana toteutettu Kainuussa laaja mittarihierarkiaa valmisteleva työ, joka tähtää talousarviokirjan 2026 mittareiden valmisteluun ja käyttöönottoon. Valtakunnallisia mittareita otetaan mukaan strategiaan mittareihin talousarviokirjaan soveltuvin osin.

Valmistelijat: Sami Mäenpää, hyvinvointialuejohtaja

Timo Halonen, toimialuejohtaja, tuotannon hallinto- ja tukipalvelut

Tarkastuslautakunta: Riskienhallinnan järjestämisestä annetun selonteon mukaan riskien tunnistaminen ja analysointi on jäänyt tilikaudella osittain toteutumatta. Kainuun hyvinvointialueella ei ole keskitettyä riskienhallintajärjestelmää, johon kirjattaisiin toimintaan ja talouteen liittyvät olennaiset riskit. Järjestelmän puute vaikuttaa johdon saamaan ajantasaiseen ja luotettavaan tietoon toiminnan häiriöttömyydestä, tavoitteiden saavuttamisesta, toiminnan lainmukaisuudesta ja riskienhallinnasta.

Tiedonhallintalautakunta on 7.2.2025 lähestynyt Kainuun hyvinvointialueen aluehallitusta ja tarkastuslautakuntaa huomion kiinnittämisellä puutteisiin tiedonhallintamallin ylläpitoa koskevien vaatimusten toteuttamisessa.

Tarkastuslautakunta toteaa, että organisaatiotasoinen riskienhallinta on keskeinen osa sisäistä valvontaa, joka ei ole tilikaudella toteutunut asianmukaisella tavalla.

Tarkastuslautakunnan seurannan mukaan aluehallitus ei ole määrännyt tiedonhallinnasta vastaavaa johtavaa viranhaltijaa eikä toimintakertomuksessa esitettyä tietotilinpäätöstä ole laadittuna Kainuun hyvinvointialueen aikana.

Vastaus: Kainuun hyvinvointialueella riskienhallinta on ollut hajautettuna usealle eri viranhaltijalle. Hyvinvointialueella ei myöskään ole ollut keskitettyä riskienhallintajärjestelmää, kuten tarkastuslautakunnan tarkastushavainnossa todetaan.

Kainuun aluehallitus kokouksessaan 1.9.2025 § 223 on päättänyt perustaa valmius- ja riskienhallintajohtajan viran 1.1.2026 alkaen. Vuoden 2026 talousarvioon varataan resurssit myös keskitetyn riskienhallintajärjestelmän hankintaa varten.

Tarkastuslautakunnan havainnon mukaisesta Kainuun hyvinvointialue ei ole nimennyt tietohallinnosta vastaavaa viranhaltijaa, tiedonhallintamallissa on ollut puutteita ja tietotilinpäätöksiä ei ole toimitettu aluehallituksen käsiteltäväksi.

Seuraavaan aluehallitukseen valmistellaan tiedonhallinnasta vastaavan johtavan viranhaltijan nimeäminen. Tietotilinpäätökset on vuosittain laadittu, mutta niitä ei ole toimitettu toimintakertomuksen yhteydessä aluehallituksen käsiteltäväksi. Aiemmat tietotilinpäätökset saatetaan aluehallitukselle tiedoksi ja huolehditaan siitä, että vuodesta 2025 alkaen tietotilinpäätökset toimitetaan toimintakertomuksen yhteydessä. Tiedonhallintamallin valmistelu on ollut kesken ja tiedonhallintamalli tuodaan päätöksentekoon syksyn 2025 aikana.

Valmistelija: Satu Määränen, palveluysikköpäällikkö, johtava sosiaalityöntekijä

Tarkastuslautakunta: Aluehallintoviraston puuttuminen palvelutarpeen arvioinnin käsittelyaikojen pituuteen ja henkilömitoitukseen kielii haasteista ja tarkoittaa, että tilannetta on jatkuvasti seurattava myös hyvinvointialueen toimesta. Lastensuojelussa erityisen tärkeää on nopea toiminta ja ennaltaehkäivät toimet.

Jatkossa on huolehdittava riittävien resurssien lisäksi ukrainan- ja venäjänkielentaitoisen sekä kulttuurin tuntemuksen omaavan henkilöstön palkkaamisesta. Tarvittaessa on käytettävä tulkkaukspalvelua.

Miten lapsiperheiden sosiaalityön palvelutarjonnassa on huomioitu monikulttuurisuus?

Vastaus: Lapsiperheiden sosiaalityön työntekijöillä on käytettävissä aina tulkkipalvelut, kun lapsen vireilletuloja, palvelutarpeenarviointeja ja asiakkuuden aikaisia palveluja selvitetään. Tarvittaessa asiakkaalle tehtäviä päätöksiä käännetään asiakkaan omalle äidinkielelle.

Lapsiperheiden sosiaalityössä työskentelee sosiaaliohjaajia sekä sosiaalityöntekijöitä ja laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) määrittelee virkoihin valittavien henkilöiden kelpoisuuden.

Työskentelyssä huomioidaan aina lapsen ja perheen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta (LsL 4§). Yhteistyötä tehdään tiiviisti maahanmuuttopalveluiden sekä muiden lapsen ja perheen arjessa toimivien tahojen kanssa.

Lapsen huostaanottotilanteissa lastensuojelulain 50§ velvoittaa sosiaalityöntekijää huomioimaan lapsen kielellisen, kulttuurisen sekä uskonnollisen taustan sijaishuoltopaikkaa valittaessa.

Valmistelija: Ritva Kanervo, vs. toimialuejohtaja, terveyden- ja sairaanhoidon palvelut

Tarkastuslautakunta: Perusterveydenhuollon hoitoon pääsyssä on alueellista vaihtelua. Kajaanin yleislääketieteen poliklinikalle ja siihen kuuluvalla Vuolijoen vastaanotolle on hoitoon pääsyssä ollut suuria vaikeuksia. Jonossa on ollut keskimäärin 1500 asiakasta 3–5 kuukautta. Myös Kajaanista johdetuilla Paltamon ja Ristijärven vastaanotoilla on ollut hoitojonossa keskimäärin 250 asiakasta 2–4 kuukautta. Jonoutuneen tilanteen on kerrottu johtuvan osin resurssipulasta ja toiminnan eroavuuksista sekä uusien toimintojen, esim. hoidon jatkuvuusmallin samanaikaisesta suunnittelusta.

Tarkastuslautakunta toteaa, että perusterveydenhuollon osalta hoitoon pääsy tulee saada yksiköissä toimimaan samalla tavalla. Hoitojonojen kasvu kertaantuu myös henkilöstön jaksamisessa. Lisäksi asiakkaat ovat voineet joutua odottamaan takaisinsoittoa useita päiviä tai soittoa ei ole saattanut tulla ollenkaan. Mikäli asiakas ei pääse vastaamaan puhelimeen juuri silloin, kun takaisinsoitto tulee, tuntemattomaan numeroon ei voi soittaa takaisin. Jos asiakasta ei tavoiteta puhelimitse, tulisi asiakkaalle vaihtoehtoisesti lähettää ilmoitus tekstiviestillä, miten yhteydenoton on tarkoitus edetä.

Vastaus: Hoitoon pääsyä on saatu parannettua jononpurulla ja yhtenäistämällä vastaanottojen toimintaa hoidon jatkuvuushankkeessa. Hoitotakuu toteutuu muualla, mutta Paltamossa on 20, Kajaanissa 9 ja Ristijärvellä 6 hoitotakuun ylittänyttä potilasta jonossa. Yleislääketieteen poliklinikan hoitajaresurssia vahvistetaan - sinne on jo siirretty yksi hoitajan vakanssi lisää ja toinen vakanssi ollaan siirtämässä.

Yleislääketieteen poliklinikalla myös puhelujonoja on purettu lauantaitöinä ja toimintaa muutettu siten, että on varattu lisää puhelintyöaikaa hoitajien työkirjoille. 26.8.2025 puhelujono on saatu kokonaan purettua. Tekstiviestimahdollisuutta selvitetään.